

KUNST

af Trine Møller Madsen

Bogens formål

Bogen KUNSTs fornemste opgave er at forhindre barrierer i at opstå. Den skal hjælpe med til at udvikle en åbenhed og forståelse for en udtryksform, som desværre ofte skæres over én kam som enten højpandet og derfor svær og kedelig eller, i den modsatte ende, som ét stort fupnummer uden indhold. Denne bog har til formål at øge elevernes kendskab til det billedkunstneriske udtryk i al dets mangfoldighed og at udstyre dem med såvel analytiske redskaber som en åbenhed og lyst til at gå på opdagelse i denne særlige del af vores visuelle kultur.

Kunst i dag

Kunst er et levende medium, der åbner op for fortællinger, dialog, diskussion og er med til udvide vores forståelse for både historie og samtid. I dag er det ofte ikke tilstrækkeligt at være udstyret med redskaber til klassisk

billedanalyse. Mange af nutidens kunstværker lader sig simpelthen ikke aflæse ad denne vej alene – ofte fordi værkerne ikke er statiske størrelser, der hænger roligt på et søm på væggen. Mange værker i nyere tid kræver deltagelse – også rent fysisk. KUNST viser vej ind i den slags værker samtidig med, at elevernes forståelse for klassiske kategorier som form, farve og komposition også kommer med i rygsækken.

Valg af værker

Ønsket med denne bog har været at åbne for en skattekasse, fyldt med en mangfoldighed af udtryksformer. Bogens værkeksempler er valgt ud fra ønsket om at give eleverne indsigt i den kunsthistoriske udvikling og kendskab til nøgleværker i den vestlige kunsts historie. Samtidig præsenteres de for helt nye værker. Dermed afspejles bredden i kunsten – formelt og indholdsmæssigt.

Figur 19. Til R. Trine Møller Madsen, 2010.

måske ligefrem uhyggeligt. Det, vi ikke kan forstå og gennemskue, opfatter vi i reglen negativt, mens det klare og velordnede virker mere positivt på os.

- Hvad synes I om kompositionen i Til R's billede?
- Liges det for Til R at fortælle en historie, selvom motivet er abstrakt?

IT HVER HAVD EN SVARSTREK

Farvernes betydning
Farver udløser et væld af associationer – det afslørende den lille tekst i starten af bogen. Alle farver er ladet med betydning og symbolik. Nogle farveoplevelser er afhængige af vores personlige oplevelser og erindringer. En blå lilla farve kan lade A tænke hen på de søftige blomster i farmors have, mens samme farve minder B om styret på rulleskøjter og det dybbåls mærke, der sad på knæet dagen efter. Men farveoplevelser kan også være fælles for alle. Det skyldes farvernes universelle værdi – og det er den, et kunstværk skal trække på, hvis det skal formidle et bestemt indhold, en stemning eller en følelse.

Med til de universelle værdier hører, at farverne til højre i farvevirkens herunder opfattes som varme farver, mens farverne til venstre er kolde. De varme farver (rød, orange, gul) virker dynamiske og opstemmende, mens de kølige (grøn, blå, lilla) virker beroligende. Mørke farver har mere 'tyngde' og trækker sig sammen, mens lyse farver er lette og udvider sig. Tænk på oplevelsen af vægfarver. Et rum med mørke vægge trækker sig sammen og virker derfor mindre end et lyst (se figur 22).

Farverne trækker for alvor i karakter, når de får form eller sættes sammen med andre farver.

Figur 20.

Farvevirkens er et simpelt billede over grundfarverne. Grundfarverne er udgangspunktet for alle farver. Farverne rød, gul og blå er primærfarver. Alle andre farver opnåes blanding af de tre farver. De kaldes derfor sekundærfarver. Blå plus rød bliver til lilla, gul plus blå til grøn osv. Bemærk, at hverken hvid eller sort oprettes i farvevirkens. De hører ikke til grundfarverne, men i stedet til i den såkaldte gråskala, som gør farver (hvid) til mørk (sort).

www.kunst.dk

Figur 20: Orlan, Kigges som manden, 1996

Figur 21: Sandro Botticelli, Venus' fødsel, ca. 1485

44 F TEMAER I KUNSTEN

• Diskuter jeres holdning til skønhedsopretninger og skønhedsideal ud fra Orlans performance.

Orlan overskrider vores grænser for, hvad man kan og bør udsætte sin krop for. Derfor virker hendes performance provokerende på de fleste. Provokationen er et kapitel for sig i kunsten.

Provokationer

Kan en pissekumme være kunst? Det mente den franske kunstner Marcel Duchamp (1887-1968). I 1917 udstillede han en ganske almindelig porcelæns-urinal på et museum. Normalt opfattes kunstværket som noget unikt, der er lavet i hånden i eet eksemplar. I dette tilfælde gik kunstneren ud og fandt en helt almindelig, dagligdags ting, der findes i tusindtal, vendte den på hovedet og kaldte det for kunst (figur 32). Det var en provokation. Især på et tidspunkt, hvor man var vant til klassiske skulpturer, omhyggeligt udhugget i marmor eller andre værdifulde materialer.

Herhjemme i Danmark blev kunstpublikummet provokeret af værker som Giersings fodboldbillede (figur 6). En læge gik endda så langt som til at erklære Giersing og andre kunstnere, der malede på samme 'naturstridige' måde, for sindssyge! I dag vil de færreste gå så langt i bedømmelsen af Giersing og hans kunst. Grænserne for, hvad vi opfat-

ter som provokerende, rykkes hele tiden og kan også variere fra person til person. Nogen synes måske, at det er provokerende, at Tai R vender sit motiv på hovedet og maler, så det mest af alt minder om en børnetegning (figur 20). Andre, at Picasso maler mennesker og dyr, der er skæve, forvredne og ude af balance (figur 8). Det afhænger af vores personlige grænser og vores opfattelse af, hvad der er 'god kunst'. Hvis man synes, at kunstens opgave først og fremmest ligger i at behage sanserne – at den skal være let at aflæse, ligne virkeligheden og være smuk – kan de nævnte kunstværker let komme til at virke som en sten i skoen.

Det 20. århundrede er fyldt med eksempler på kunst, der provokerer. I 1960'erne blev hovedet savet af Den lille Havfrue på Lange- linie i København. Manden bag 'mordet' på en af Danmarks vigtigste turistattraktioner viste sig siden at være kunstneren Jørgen Nash (f. 1920). I 1970 lavede kunstneren Bjørn Nørgaard (f. 1947) en 'hoppering' (performance), hvor han parterede hesten 'Julie', der var blevet aflivet kort forinden. Alle delene blev fyldt på syltetøjsglas, der siden blev udstillet på museum.

De kunstnere, der provokerer, har ofte en kritisk indstilling til samfundet og den tid, vi lever i. Deres kunst bliver et 'opråb', der skal få os op af stolen med spidsede ører og øjne på stilke. Den danske befolkning blev dybt provokeret af slagtningen af både hav-

fortrolige med. Formålet er på den ene side at afmystificere billedkunsten ved at påpege en række lighedstræk i sammenligning med andre udtryksformer. På den anden side at øge elevernes fornemmelse for, hvad der får kunst til at adskille sig fra den form for billedkommunikation, som de omgås i deres dagligdag. Hvorfor er den med andre ord vigtig og værd at beskæftige sig med?

Anden del er bogens redskabsskuffe. Her introduceres eleverne til en række analytiske redskaber, der kan bruges til at aflæse form, farve og komposition. Redskaber bruges til at gå på opdagelse i værkerne og udstyrer samtidig eleverne med nogle objektive begreber, som de kan se og bedømme billedkunsten ud fra.

Det kan være problematisk at gengive kunstværker – både størrelse, tekstur og farver forvrænges i reproduktion. Reproduktioner kan aldrig erstatte 'live'oplevelsen i 1:1 foran værket. Af samme grund er værkkategorier såsom f.eks. skulptur, installations- og videokunst, der bedst opleves i rum og henover tid, ikke prioriteret særligt højt. Det skyldes ikke en undervurdering af dem kunsthistorisk set, men netop, at en gengivelse af disse værker sjældent yder værket og oplevelsen af det respekt.

Bogens opbygning

Bogen er inddelt i tre hovedafsnit. Første del fungerer som øjenåbner. Her indkredsnes, hvad kunst er for en størrelse i forhold til de visuelle udtryk, som eleverne i forvejen er

Bogens tredje og sidste del præsenterer værker under en række forskellige temaer, der går på tværs af tid og formsprog. Her fokuseres på værkernes indhold, og ikke mindst de oplevelsesmæssige kvaliteter. Et gennemgående træk for hele bogen er, at der så vidt muligt gives plads til elevernes egne fortællinger og synspunkter.

Forslag til tilrettelæggelse

Flere af opgaverne kan, afhængig af undervisningsforløbet og den enkelte lærers tilrettelæggelse, stilles både på klassen og som hjemmeopgaver, ligesom langt de fleste opgaver både kan løses individuelt og i grupper. Brug i øvrigt gerne værkeksemplerne på kryds og tværs af bogen og få dermed større udbytte af og fornemmelse for de redskaber, der introduceres undervejs.

Jeg vil på det varmeste anbefale, at der undervejs i forløbet laves en ekskursion til et af landsdelens museer, gallerier og udstillingssteder. Husk også evt. billedkunst i det lokale byrum! Bogens opgaver kan sagtens genbruges ved udstillingsbesøg. Flere af landets større museer laver desuden formidlingsmateriale og/eller opgavesæt til de enkelte særudstillinger, som man kan få tilsendt.

Herunder findes link til portal, hvor langt de fleste af landets museer er listet. Her kan der søges oplysninger om aktuelle udstillinger og åbningstider. God tur!

Links til museer landet over:

<http://www.kunstonline.dk/links/?id=435>

Figur 22: Damien Hirst, Det samme navn, 1990-2000

Figur 23: Damien Hirst, Det samme navn, 1990-2000. Rull til side, glas og pille

Den engelske kunstner Damien Hirst (f. 1965) laver også provokerende kunst med dyr. Han har blandt andet udstillet halvendende gris, køer og får i formaldéhyd. Her skal vi kigge på et værk, som snarere kan sammenlignes med Duchamps porcelænsurinal (figur 32). Hirst har indsamlet et stort antal piller i såkaldt farver og former: Lykkepiller, 9-piller, sovepiller, vitamintabletter, slanketabletter osv. Pillerne er derefter placeret i lange rækker på små metallidder, og det hele er sat bag glas. Det minder på mange måder om et gigantisk medicinskab. Men det store antal piller, måden de er præsenteret på og størrelsen af det skab, de ligger i, virker fremmed og mystisk. Værket er både imponerende og flot, men også lidt skræmmende.

Værket er på en gang et billede, en skulptur og en installation. Læg mærke til, hvordan rummet og de personer, der kigger på værket, bliver en del af det! Værket vil hele tiden skifte karakter, afhængig af hvem og hvor mange, der står foran den spejlede flade.

- Hvad får Damien Hirsts værk jer til at tænke på?
- Er det provokerende?
- Hvad betyder det for værket og dets budskab, at publikum kan se sig selv inde i det?

Fordelen ved kunstværker som pilleinstallationen og porcelænsurinalen er, at de bryder os til at kigge på hverdagen med nye øjne. Vi ser måske det smukke i noget, vi normalt tager afstand fra eller glemmer at kigge på. Og den nye sammenhæng, vi oplever genstanden i, kan være med til at rejse

28 F TEMAER I KUNSTEN

44 F 13